

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת ויגש תשע"ה שנה ד' גליון 166
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מדוע יוסף הצדיק ורב יוסף לא היו ראשי ישיבות?

אלא שרב יוסף יודע שהוא ניצוץ נשמתו של יוסף הצדיק (הרחבנו בזה בגליון 71 פרשת מקץ תשע"ג), ויוסף הצדיק נפטר קודם לאחיו, וזאת משום שהנהיג עצמו ברבנות. כמובא בברכות (נה). שאחד משלשה דברים המקצרים ימיו ושנותיו של אדם, והמנהיג עצמו ברבנות, דאמר רבי חמא בר חנינא: מפני מה מת יוסף קודם לאחיו? מפני שהנהיג עצמו ברבנות. לפיכך לא רצה רב יוסף להנהיג עצמו ברבנות, מה שאכן בסופו של דבר הביא למוותו לאחר ששימש כראש ישיבה שנתיים בלבד.

עוד יש לפרש, על פי הנלמד בפרשת ויגש שיעקב אבינו בוחר את יהודה שילך ויפתח בית תלמוד – ישיבה. כמו שנאמר (מ"ו, כ"ח): "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה". וכתב רש"י: ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה. ע"כ.

ויש לשאול מדוע נבחר יהודה להיות ראש ישיבה ולא יוסף הצדיק?

ויש ליישב על פי מה שכתב בספה"ק שם משמואל (ויגש, תרע"ח) להבדיל בין יוסף ליהודה, שיוסף הצדיק עיקר עבודתו את ה' היתה בסתר, לעומת יהוה שעבד את ה' בגלוי. וכמבואר בסוטה (י:): אמר רבי שמעון חסידא: יוסף שקידש שם שמים בסתר, זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה דכתיב (תהילים פ"א, ו') "עדות ביהוסף שמו", יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא, זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה. ע"כ.

והנה ראש ישיבה אשר תפקידו לגדל תלמידי חכמים ולהראותם את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו,

הגמרא בהוריות (יד.) מביאה, שרבה ורב יוסף התמודדו על מקום ראשות הישיבה, שהאחד רב יוסף הצטיין במעלת "סיני" שהיה בקי גדול ואילו רבה הצטיין כ"עוקר הרים", הלכו ושאלו את חכמי ארץ ישראל את מי להעדיף סיני או עוקר הרים, והשיבו להם: סיני כיון שהכל צריכים למארי חטיא. ולפי תשובה זו היו צריכים למנות את רב יוסף, אבל רב יוסף מגודל ענוותנותו סירב ולכן מינו את רבה בר נחמני שנעשה ראש ישיבה למשך עשרים ושתיים שנה. ורק לאחר פטירתו קיבל רב יוסף את ראשות הישיבה למשך שנתיים בלבד.

וצריך לדעת שויתור על ראשות הישיבה אין זה דבר של מה בכך, רש"י בתענית (כא.) כותב וז"ל: מנהג הוא מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו משלהן, ומעשירין אותו, כדאמרינן לגבי כהן גדול בסיפרא וביומא (יח.) והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו. ע"כ. כלומר רב יוסף ויתר על ממון וכבוד רב.

כמו כן ההפסד היה לא רק גשמי אלא גם רוחני, שכן הגמרא בכתובות (מב:) אומרת, אמר רבא האי מילתא קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופירקה... הרי שיש סייעתא דשמיא מיוחדת בלימוד התורה רק כאשר נעשים ראש ישיבה. כמו כן הלימוד שונה כמו שמצינו בנדה (יד:), דרבי כיון דריש מתיבתא הוא ושכיחי רבנן קמיה, מחדדן שמעתתיה. כלומר, לימוד של ראש ישיבה הוא מוצלח יותר מאשר של כל אדם אחר, בכל זאת רב יוסף מוותר על מעמדו כראש ישיבה.

מדוע רב יוסף מוותר על מעמדו כראש ישיבה?

חייב לעבוד את ה' בגלוי ולא יכול להסתיר את עצמו, מחמת כן יוסף שעבודתו את ה' בצינעה, אינו ראוי להיות ראש ישיבה אלא יהודה.

כך גם רב יוסף ניצוץ נשמתו של יוסף הצדיק, עיקר עבודתו היא בסתר, לכן נמנע הוא מלהיות ראש ישיבה.

ואולי בזה יש לבאר את המעשה המבוא בתענית (כא). על אילפא ורבי יוחנן שהיו לומדים יחדיו תורה, ומחמת דוחק פרנסתם החליטו לצאת ולהתעסק במסחר, ולקיים בהם הפסוק (ראה ט"ו, ד') "אפס כי לא יהיה בך אביון" (היינו להיזהר שלא יבוא לידי עניות). הלכו, ובדרכם עצרו וישבו ליד כותל רעוע ואכלו את לחמם. באו לשם שני מלאכי השרת ושמע רבי יוחנן את האחד אומר לחבירו: נפיל עליהם כותל זה ונהרגם, מפני שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה. ענה לו המלאך השני: עזוב אותם מפני שיש ביניהם אחד שהשעה עומדת לו, כלומר שעתיד להתגדל ולהיות ראש ישיבה. רבי יוחנן שמע את שיחתן של המלאכים ואילו אילפא לא שמע.

שאל רבי יוחנן את אילפא, אם שמע משהו, וכשנענה בשלילה, הבין שכוונת המלאכים היתה אליו שהוא עתיד לעלות לגדולה, ולכן חזר לשיבה ואילו אילפא לא חזר. כשחזר אילפא כבר נעשה רבי יוחנן ראש ישיבה. אמרו אנשי המקום לאילפא: אילו היה הרב יושב ועוסק בתורה, לא היה מולך רבי יוחנן אלא אתה (מסביר רש"י: כי אילפא למד יותר מאשר רבי יוחנן).

הלך אילפא ועלה על תורן של ספינה ואמר: אם יש מי שישאל אותי על דין שנזכר בברייתות של רבי חייא ורבי אושעיא ולא אפשר לו מהמשנה אפילו את עצמי מתורן הספינה ואטבע בים. יעו"ש המשך המעשה.

והנה, רוב המפרשים מבארים שרבי יוחנן נבחר לראשות הישיבה ולא אילפא, על אף שידועותיו בתורה של אילפא היו גדולות מרבי יוחנן, מחמת שאילפא יצא למסחר, ובשביל להיות ראש ישיבה צריך אדם שכל כולו רק בתורה הקדושה.

אלא שעדיין צריך ביאור, שכן מלכתחילה, עדו מלפני יציאתם למסחר, ראינו שנגזר על רבי יוחנן להיות ראש

ישיבה ולא על אילפא, שכן רק רבי יוחנן שמע את דברי המלאכים?

אולם לפי דרכינו יבואר, כי שונה היתה עבודת ה' של אילפא מעבודת ה' של רבי יוחנן, רבי יוחנן עבודת ה' שלו היתה בגלוי, כמו שמצינו בברכות (ה:), שגילה את זרועו והאיר את החדר באור יקרורות. ואילו אילפא עבודת ה' שלו היתה בסתר, ובכדי להיות ראש ישיבה מוכרח רק מי שעבודת ה' שלו בגלוי, כדי שהתלמידים ילמדו ממנו, ולכן רק רבי יוחנן ראוי להיות ראש ישיבה ולא אילפא.

בזה יבואר המשך המעשה, שנעמד אילפא על תורן הספינה, משום, שהים מסמל את ההסתר והכיסוי, כמאמר הכתוב (ישעיה י"א, ט') "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ואילו אילפא מטפס ועולה אל ראש התורן מקום המגולה והנראה לכל, כדי להוכיח שאין עבודת ה' שלו מתוך הסתר וצינעה אלא מתוך גילוי וחשיפה.

מאמר זה הוא מתוך ספר העומד לצאת לאור אי"ה "נחלת שדה על תנאים ואמוראים" בפרק על האמורא "רב יוסף".

להזמנת שאר הספרים מתוך הסדרה נחלת שדה ניתן בטלפון: 0504145482

"להתענג בתענוגים"

שיעוריו של פה מפיק מרגליות

הרב איתי חיים בן אהרן שליט"א

050-4133783

שיעור על סגולת ומעלת יום "זאת חנוכה" הקש 226.

שיעור על פרשת ויגש הקש 1193

הכניסו המספר לאנשי הקשר שלכם, ותהיו בקשר...

העלון יוצא לאור בסיועו של איש החסד ורב הפעלים זיו בן תמר הי"ו, שבקרוב יזכה לבנות בית נאמן ישראל על אדני הקדושה והטהרה, אמן.

אם ברצונך לתרום להפצת העלון לעילוי נשמת, הצלחה וכדומה, אנא צור עמנו קשר בטלפון: 0504145482